

Riitta Rissasen sähköposti- haastattelu

Riitta Rissanen

KT, rehtori

Lapin yliopisto

riitta.rissanen@lapinamk.fi

Kuka olet ja mitä teet?

Olen Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvoston Arene ry:n toiminnanjohtaja ja 1.4.2018 alkaen Lapin ammattikorkeakoulun rehtori ja toimitusjohtaja.

Millainen on mielestäsi ammattikorkeakoulujen TKI-työn yleis-tilanne Suomessa?

Ammattikorkeakoululaki (936/2014) luo lainsäädännöllisen perustan ammattikorkeakoulujen TKI-toiminnalle. Soveltava tutkimustoiminta ja aluekehitystä edistävä kehittämistoiminta sekä taiteellinen toiminta ovat olleet ammattikorkeakoulujen lakisääteinen tehtävä jo viimeiset neljätoista vuotta (Ammattikorkeakoululaki 2004). Vuonna 2014 tehtäväksi lisättiin innovaatiotoiminta, joka on merkittävä tehtävä suomalaisille ammattikorkeakouluille myös eurooppalaisessa korkeakoulukontekstissa.

TKI-työ on vakiintunut osaksi ammattikorkeakoulujen toimintaa. Erityisesti alueella toimivat sidosryhmät, yritykset ja julkinen sektori näkevät helposti ammattikorkeakoulujen TKI-työn käytännön merkityksen ja hyödyt. Karu totuus on kuitenkin se, että kansallisessa tutkimus- ja innovaatiopolitiikassa ammattikorkeakoulujen TKI-tehtävä jää usein huomiomatta. Se näkyy muun muassa siinä, miten julkinen TKI-rahoitus jakaantuu.

Tällä hetkellä ammattikorkeakoulujen tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotehtävään ei ole tiedepoliittisia instrumentteja. Tämä näkyy siinä, että ammattikorkeakouluja pidetään vain alueellisina toimijoina ja rakennerahastojen hyödyntäjinä, vaikka ammattikorkeakoulut ovat myös kansallisia ja kansainvälisiä TKI-toimijoita omilla profiileillaan. Kansallinen tunnettuus ja näkyvyys ovat siis varsin vähäisiä, ja vanhat mielikuvat rajoittavat ammattikorkeakoulujen TKI-työn potentiaalisen hyödyn

leviämistä yhteiskunnassa. Todettavaa on myös se, että ammattikorkeakoulujen tutkimustoiminta on nuorta, ja avoimessa innovaatiokulttuurissa on edelleen kehitettävää.

Ilahduttavaa on se, että ammattikorkeakoulujen henkilöstö ja opiskelijat ovat rohkeasti lähteneet uudistamaan TKI-toiminnan tapoja, verkostoitumaan vahvasti eri TKI-toimijoiden kanssa sekä kansainvälistymään. Uskon, että tätä kautta ammattikorkeakoulujen TKI-työn vaikuttavuus kirkastuu entistä selkeämmin myös korkeakoulupolitiikan areenoille.

Miten ammattikorkeakoulujen TKI-työ vaikuttaa?

Ammattikorkeakoulujen TKI-toiminnan vaikuttavuutta voidaan tarkastella monesta näkökulmasta. Keskeistä on se, miten osaaminen, uusi tieto, toimintatavat, uudet ratkaisut, mallit, konseptit yms. saadaan käyttöön arjen aitoihin ympäristöihin. Tässä aivan keskeistä on yhteistyö ja vuorovaikutus käyttäjien, eri sidosryhmien ja etenkin työ- ja elinkeinoelämän kanssa – niin sanotussa ”*co-creation*”-hengessä. Emme siis ole vain siirtämässä tietoa ”*innovaatioketjussa*”, joka on vanhakantainen tapa, vaan ammattikorkeakoulujen tutkijat/kehittäjät ovat yhtäaikaaisesti tuottamassa uutta osaamista ja tietoa erilaisilla menetelmillä yhdessä monien eri TKI-toimijoiden kanssa.

Tämäntyyppisen toimintamallin vaikuttavuus syntyy useista elementeistä koko prosessin ajan. Esimerkiksi testeinä, oivalluksina, kokeiluina, analyysinä, tapahtumina, materiaaleina jne. Toki tuloksena syntyy myös opinnäytteitä, kehittämis- ja tutkimuskokemusta, tutkimus- ja asian tuntijajulkaisuja, keksintöjä, uusia liike-

toimintakonsepteja, palveluita/tuotteita, työpaikkoja ja uusia yrityksiä. Haaste on se, että yleiset tutkimustoiminnan indikaattorit sopivat vain osin ”*innovaatioekosysteemien*” vaikuttavuuden kuvaajiksi. Pelkät eurot ja julkaisut eivät kerro vaikuttavuuden laajasta kirjosta.

Mihin suuntaan TKI-toiminta on kehittynyt ammattikorkeakouluissa?

Ammattikorkeakoulujen TKI-toiminta on ollut lähtökohtaisesti nousujohteista. Mutta kehityskulku on vaihtelevaa erityisesti, kun tarkastellaan rahoituksen kehittymistä. Toistaiseksi ammattikorkeakoulujen TKI-rahoituksen parhaat vuodet olivat 2011–2013. Tämän jälkeen ammattikorkeakoulujen rahoituksen leikkaukset, rahoituslähteiden väheneminen ja myös EU:n rakennerahastojen ohjelmakausien muutokset ovat vähentäneet volyyymiä. Viime vuosina kansainvälinen tutkimusrahoitus (mm. H2020) on ollut kasvussa, mikä on erittäin hyvä asia. Tosin sen osuus kokonaisuudesta on vielä varsin vaatimaton.

Viime vuosien TKI-työn tulokset ovat osoittaneet, että ammattikorkeakoulut ovat lunastaneet paikkansa suomalaisessa tutkimus- ja innovaatiojärjestelmässä. TKI-toiminnasta on tullut pitkäjänteistä ja vakiintunutta toimintaa ammattikorkeakouluissa. Ammattikorkeakoulujen TKI-toiminnan profiilina on vahva monialainen ja poikkitieteellinen osaaminen, käyttäjälähtöisyys, ratkaisukeskeisyys sekä verkostoitunut toimintatapa niin alueellisesti, kansallisesti kuin kansainvälisesti. TKI-toimintaa ei tehdä pelkästään koulutus- tai tutkimusaloilta, vaan käytäntölähtöinen näkökulma yhdistää luonnollisesti eri alojen osaamista. Ammattikorkeakoulujen tutkimus-, kehittämis- ja

innovaatiohenkilöstössä tohtoreiden määrä on vakiintunut vajaaseen 700 tohtoriin. Suomen Akatemian selvityksen mukaan ammattikorkeakoulut ovat yksi merkittävä tohtoreita rekrytoiva taho Suomessa.

Voidaan siis sanoa, että ammattikorkeakoulujen TKI-toiminta on strategisesti johdettua. TKI-työtä tehdään ilmiöpohjaisten kehittämis- ja tutkimuskysymysten äärellä verkostoissa, joissa yksittäisen kehittäjän/tutkijan rooli perustuu substanssiosaamisen lisäksi vahvaan kykyyn verkostoitua ja jakaa osaamista monipuolisissa innovaatio- ja tutkimusympäristöissä. Ammattikorkeakoulujen opiskelijoilla on TKI-työssä myös useita rooleja.

Miten ammattikorkeakoululain ja rahoitusmallien muutokset ovat vaikuttaneet ammattikorkeakoulujen TKI-työn vaikuttavuuteen?

Ammattikorkeakoulujen rahoitusmallissa TKI-työn painoarvo on 15 %, ja tämä sisältää myös ylempät ammattikorkeakoulututkinnot. Innovaatiotoiminnasta ei nykyisessä rahoitusmallissa erikseen palkita. Siihen ei myöskään ole yhteisesti sovit- tuja indikaattoreita, joita hyödynnettäisiin ammattikorkeakoulujen TKI-toimintaa koskevassa tiedonkeruussa kansallisesti.

Mielestäni ammattikorkeakoululain (936/2014) tehtävä on erittäin hyvä ja selkeä ammattikorkeakouluille. Haaste on siinä, että tehtävän toteuttamiseen on nykyisin varsin niukat kansalliset tutkimus- rahoituksen instrumentit. Kun vertaamme esimerkiksi ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen tutkimus- ja kehittämis- toiminnan volyymeja ja rahoituslähteitä, huomaamme, että yliopistojen tutkimus- rahoituksessa on vakiintuneita mekanis- meja, kuten Suomen Akatemia.



Riitta Rissanen

Ammattikorkeakouluilta tällaiset va- kiintuneet soveltavan tutkimustoiminnan rahoituslähteet puuttuvat opetus- ja kult- tuuriministeriön hallinnonalalta.

Tämä kaikki näkyy siinä, että ammatti- korkeakoulujen TKI-toiminnan vaikutta- vuuden tarkastelulta puuttuu pitkäjäntein- nen perusta. Sinänsä ansiokkaasta lakisää- teisestä TKI-tehtävästä saatava yhteiskun- nallinen hyöty ei tule riittävästi näkyväksi. Monet kansainväliset arvioinnit, viimeksi OECD vuonna 2017, ovat todenneet sen, että Suomessa tarvitaan vahvempaa sovel- tavan tutkimuksen painoarvoa perustut- kimuksen rinnalla. Tähän ei olla vielä tut- kimus- ja innovaatiopolitiikassa tartuttu – ainakaan suuremmassa mittakaavassa. Tuore Tutkimus- ja innovaationeuvoston strategia 2017 antaa kyllä hyvän pohjavi- reen uudistuksille. Tämän toivoisi näky- vän myös ammattikorkeakoulujen kansal- lisen TKI-roolin vahvistumisena.

Mitkä ovat ammattikorkeakoulujen TKI-työn suurimmat vahvuudet?

Kyllä ammattikorkeakoulujen vahvuudet ovat aidoissa työelämäyhteyksissä sekä kyvyssä ja osaamisessa toimia työelämän kanssa. Monialainen osaaminen ja toiminta erilaisissa osaamiskeskitymissä ja verkostoissa ovat myös vahvuus. Näkisin myös ammattikorkeakoulujen pedagogiset ratkaisut erityisenä vahvuutena, nimenomaan opiskelijoiden TKI-osaamisen kehittämisessä. Ammattikorkeakouluopinnot on rakennettu niin, että jokainen opiskelija oppii toimimaan TKI-ympäristöissä. Opiskelijat kehittävät sitä kautta tärkeitä kompetensseja tulevan työuran kannalta.

Jos ajatellaan ammattikorkeakoulujen lakisääteisiä tehtäviä, niin kyllä myös vahva maantieteellinen edustavuus, oman alueen ja yritysten tarpeiden tunteminen ovat ehdottomia vahvuuksia. Voi hyvin kuvitella, mitä alueiden osaamis- ja tietorakenteille tapahtuisi, jos ammattikorkeakouluja ei olisi. Tämä näkökulma unohtuu usein, kun keskustellaan kansallisesta koulutus- ja tutkimuspolitiikasta. TKI-tehtävämme on tässä aivan ydinroolissa, sillä se verkottaa ammattikorkeakoulujen osaajat kiinteästi alueen osaamistarpeisiin nyt ja tulevaisuudessa. Hyvä esimerkki tästä on mm. ammattikorkeakoulujen TKI-infrat, joita on yli 200 eri puolilla Suomea. Niitä käyttävät niin opiskelijat, opettajat, tutkijat, yritykset, julkisen sektorin toimijat sekä tutkimuslaitokset ja yliopistot.

Mitkä ovat ammattikorkeakoulujen TKI-työn tärkeimmät haasteet?

Viittasin jo aiemmin ammattikorkeakoulujen TKI-työn tunnettuuteen ja nä-

kyvyyteen. Se on haaste, jonka parantamiseksi täytyy tehdä töitä moniin eri suuntiin. Samoin mielikuvat, joita yhteistyö ammattikorkeakoulujen tutkimustoiminnassa voi tuottaa esimerkiksi PK-yrityksille, vaativat vielä kirkastamista. Kaikilta osin emme ole onnistuneet viestimään TKI-toiminnan monipuolisista yhteistyömahdollisuuksista.

Selkeänä haasteena on myös ammattikorkeakoulujen mahdollisuudet menestyä kansallisessa kilpailussa tutkimusrahoituksen omalla profiilillaan. Nykyisellään ns. soveltavat ja kokeilevat TKI-rahoitusvälineet puuttuvat lähes kokonaan kansallisesta tutkimus- ja innovaatiojärjestelmästä. Selvää on, että kansainvälisessä tutkimus- ja innovaatiorahoituksessa kaikkien suomalaisten korkeakoulujen on kyettävä toimimaan entistä paremmin. Tie sinne vaatii vankkaa perustaa ja myös kansallista riskirahoitusta projektien valmisteluun.

Jos olisit itsevalttias, mitkä kolme asiaa muuttaisit ammattikorkeakoulujen TKI-työn vaikuttavuuden lisäämiseksi?

Vaikuttavuutta saadaan sillä, että ensiksikin ammattikorkeakoulujen mahdollisuuksia kasvaa ja kehittyä korkeakouluina sekä tutkimus- ja innovaatio toimijoina ei kahlita omin kansallisin päätöksin.

Toiseksi käynnistetään, kuten monessa Euroopan maassa jo nyt on, ammattikorkeakouuille suunnattu *Soveltavan tutkimuksen Excellence-ohjelma* vuosina 2019–2022, johon suunnataan osa kansallisesta tutkimusrahoituksesta. Tämä ohjelmarahoitus rakennetaan innovaatioekosysteemiajattelun perustalle, jossa alueellinen ammattikorkeakoulu on keskeisessä roolissa painottaen vahvasti työ- ja elinkeino-

elämän uudistumista ja uusia innovaatioita kansainvälisessä tutkimusyhteistyössä.

Kolmanneksi vahvistaisin entisestään ammattikorkeakoulujen henkilöstön kansainvälistä tutkimus- ja innovaatio-osaamista. Henkilöstön osaaminen on tulevaisuutta, jonka varassa ammattikorkeakoulutus sekä TKI-työ kehittyy ja uudistuu myös jatkossa.

Mihin suuntaan aiot alkaa kehittää Lapin ammattikorkeakoulun TKI-toimintaa?

Lapin ammattikorkeakoulu on ollut useita vuosia yksi ammattikorkeakoulujen par-

haimmista TKI-työssä, kun tarkastellaan esimerkiksi ulkoisen TKI-rahoituksen volyymiä. Olen tästä erittäin iloinen ja ylpeä. Se työ on vaatinut pitkäjänteisyyttä, hyviä kumppanuussuhteita sekä henkilöstön vankkaa osaamista ja sitoutuneisuutta.

Meillä on Lapissa hyvä pohja, josta ponnistamme eteenpäin. Kansainvälinen TKI-toiminta, entistä vaikuttavampi Lapin elinkeinoelämän uudistumista edistävää tutkimus- ja kehittämistoimintaa sekä opiskelijoiden innovaatiotoiminta ovat niitä painopisteitä, joiden eteen teen mielelläni töitä myös uutena rehtorina Lapissa.

Vesa Taatila ja Petri Raivo

